

Pavla Štrukelj

ETNOLOŠKE RAZISKAVE ROMSKE POPULACIJE V REPUBLIKI SLOVENIJI

V prispevku nameravam sumarično orisati izsledke kompleksne etnološke obdelave treh romskih skupnosti, naseljenih v Sloveniji. Poglavitno gradivo zajema zgodovinske podatke o Rómih, njihovo izvirno kulturo in vsakdanje življenje po drugi vojni do sredine sedemdesetih let. V zgodovinskih podatkih o tej populaciji uporabljam tudi ime Cigan, ki se je, kakor je znano, razširilo že v zgodnjem veku ob prvem pojavu indijskih nomadov na evropskih tleh. Pomembno je, da ime Cigan ni pomenilo človeka, ki bi živel zunaj tedanje družbe, bil je del družbe.

Začetek preseljevanja indijskih nomadov na zahod je v zgodovini povzročil časovno geografski problem, ki ga je mogoče razvozljati le na podlagi jezika teh ljudi. Evropski staroselci so v začetku menili, da so ti novi priseljenci le začasni prebivalci. Tako so se Cigani svobodno gibali in potovali po deželah. Preteklo je nekaj stoletij, ko so se zanje začeli zanimati nekateri učenjaki. Nastale so razne teorije in hipoteze o njihovem izvoru in o njihovi prvotni domovini, o času njihovih migracij in o vzrokih, žavaljo katerih so ti nomadi zapustili matično deželo.

Ugotovitve, ki so kazale na izvor Ciganov v Indiji, datirajo v 17. stoletje. V 19. stoletju pa sta dala najpomembnejše izsledke jezikoslovca: A. Friedrich Pott in Slovenec Franc Miklošič, ki mu gre nedvomno prvo mesto, saj je napisal najpomembnejše znanstveno delo o evropskih Ciganih. Miklošič je na podlagi jezikovnega gradiva postavil trditev, da je bila prvotna domovina Ciganov na območju južnega Hindukuša, torej v Indiji. Po njegovi teoriji so se ta nomadska plemena selila najprej v Afganistan in Perzijo (Iran) in se v teh deželah dlje časa zadrževala. Kasneje so se premaknila čez iransko ozemlje v Armenijo, Turčijo, Bizanc in naposled prišla v Grčijo. Druga nomadska skupina je potovala v Sirijo, Egipt, severno Afriko in od tod v Španijo.

Na evropskih tleh je ohranjenih mnogo starih listin, ki govorijo o navzočnosti indijskih nomadov, in sicer z imenom Cigan. To je ime, ki so ga indijski nomadi dobili v Evropi. Zaradi selitvenih poti so pomembne listine od leta 1100 dalje in sicer iz Grčije, Krete, Krfa in z Balkanskega polotoka. Tako je že leta 1378 omenjena skupina Ciganov v sodni škofijski kroniki v Zagrebu, leta 1387 pa v isti kroniki Cigan iz Ljubljane.

Na Madžarskem so ugotovljeni številni viri o Ciganih od leta 1388 dalje. Podobne omembe so ohranjene v starih listinah tudi v drugih evropskih deželah. Posebno češki raziskovalci so odkrili več arhivskih listin z vpisi Ciganov. Najštevilnejša skupina indijskih nomadov se je pojavila v Evropi leta 1417 s svojim kraljem in

vojvodi. Posamezne skupine teh Ciganov so se razselile po vseh evropskih deželah. Razen določenih predelov Balkanskega polotoka so Cigani najmočnejše naseljeni na Karpatskem območju.

Miklošič je evropske Cigane razdelil na 13 velikih skupin, ki se imenujejo po deželah, v katerih so naseljeni. Imenoval je prav toliko ciganskih narečij. Na prvo mesto je postavil grški ciganski jezik, ki je najbolj čist in podoben indijskemu. Potem je uvrstil narečje madžarskih in romskih Ciganov. Vsa druga evropska ciganska narečja so po Miklošiču precej popačena. Na zadnjem mestu je španski ciganski jezik, ki ima slovnico skoraj enako španskemu jeziku.

Kako so se imenovali indijske nomadske skupine, ko so se pojavile v Evropi, ne vemo. V arhivskih listinah zasledimo razna imena, ki so jih dali tedanji prebivalci ali tedanje oblasti. Ime Cigan je bilo razširjeno v Evropi že pred več stoletji. Nastale so tudi obširne študije, vendar pravega izvora še danes ne vemo. Ime Cigan je razširjeno v jezikih vseh evropskih narodov. Izjema so nemški Cigani, kateri so imenovani Sinti. V nekaterih evropskih deželah poznajo še druga imena teh ljudi (po barvi kože, legende), ki jih označujejo kot posebno etnično skupino. V 18. stoletju (Marija Terezija, Filip IV., Jožef II) so prepovedali uporabljati ime Cigan, zato jih vpisujejo v knjige z imenom "novi naseljenec". V najnovejšem času dobivajo Cigani ime Romi, ki ga uvajajo tako pri nas kot v drugih evropskih deželah vsi tisti, ki se uradno ali strokovno ukvarjajo s to problematiko. Ime Rom zasledimo vseh ciganskih slovarjih. Rom pomeni človek, Roma - ljudje, in pomeni človeka, ki pripada ciganskemu rodu, pogosto označuje tudi poročenega moža. Romni je ime za cigansko žensko in prav tako za poročeno ženo. Isti pomen ima ime Sinto, Sintica, Sinti za nemško skupino Ciganov.

Selitvene poti Romov po balkanskih deželah

Starejše zgodovinsko gradivo, ki kakorkoli omenja romsko populacijo na ozemlju jugoslovanskih narodov, hranijo arhivske listine, kronike in drugi napisi. Pregledani dubrovniški zgodovinski arhiv iz 14. i 15. stoletja (D. Petrović) vsebuje pomembne podatke o Ciganih v Dubrovniku in o njihovi navzočnosti v drugih krajih. Raziskovalci nakazujejo več hipotez, kako so se ciganske skupine naseljevale na jugoslovanskem ozemlju. Ponovno moramo navesti Miklošiča, ki je prvi začel preučevati selitvene poti po tem delu Balkana. Njegovi izsledki govorijo, da so se Cigani naseljevali s štirih strani, kar dokazuje njihov jezik, vera in zemljepisna razširjenost. Nastali sta dve veliki skupini: muslimanska in krščanska. Đorđević je kasneje še natančneje razvrstil jugoslovanska ciganska plemena. V najnovejšem času pa je izredno temeljito preučil ciganska plemena pri nas romolog Uhlik in jih na osnovi jezikovnih in etnoloških značilnosti razvrstil na posamezne skupine.

Naselitev Romov v Sloveniji

Na začetku naseljevanja Romov v Sloveniji je podatek v škofijski sodni kroniki v Zagrebu iz leta 1387 izredno pomemben in je tudi do sedaj najstarejši znan vir, ki

omenja Cigana iz Ljubljane. Arhivske listine v Sloveniji, ki govorijo o imenu Cigan, pa datirajo v 15. in 16. stoletje. Iz teh listin lahko razberemo, da se je prvi val teh nomadov, ki se je selil čez naše ozemlje na zahod, tudi dotaknil naših krajev. Tako sklepamo, da je nekaj ciganskih družin ostalo v Sloveniji, ki so že stalno prebivale v nekaterih naših krajih. Od 17. stoletja dalje so omembe Ciganov v Sloveniji že določnejše. Ohranjeni so mnogi zapisi v sodnih listinah, odredbah in v okrožnicah, ki so obravnavale in urejevale problematiko teh ljudi. Leta 1689 Valvasor samo omenja Cigane, vendar tudi ta omemba priča, da so bili tedaj Cigani v Sloveniji. V 18. stoletju so arhivski zapisi o Ciganih v Sloveniji precej pogosti, posebno matični zapisi pričajo o razširjenosti te populacije na slovenskem etničnem ozemlju. Kar pa zadeva tedanje obravnavanje ciganske problematike in nastajanje ostrih nasprotij z oblastjo, so se ohranile razne okrožnice, ukazi in odredbe tedanje avstrijske vlade, ki jih je pošiljala svojim predstavnikom v naše kraje. Na osnovi teh odredb so začeli preganjati tudi Cigane na slovenskem ozemlju.

Kdaj in kako so se začeli Romi naseljevati v Sloveniji, osvetljujejo to vprašanje le doslej znani arhivski viri. Razprostranjenost romske populacije pri nas danes kaže izbira krajev, ki je bila seveda pogojena že v preteklosti. Romi so ostali v tistih krajih naše dežele, ki so blizu sosednjih pokrajin in držav z veliko številnejšim romskim prebivalstvom. Romi v Sloveniji, ki so bili naseljeni v naših krajih do prve svetovne vojne, niso prišli naenkrat in samo z ene strani. Največji dotok teh ljudi je bil s severovzhodne strani. Družine teh rodbin so se pogosto naselile v obmejnih krajih. Drugi močnejši val teh skupin je prihajal z jugovzhoda. Bili so nomadi tudi v naših krajih.

Romske skupine v Sloveniji so glede na druge jugoslovanske in evropske dežele maloštevilne. Ločimo tri pomembne skupine, od teh govori vsaka svoje narečje. Po krajih, v katerih so se te rodbine naselile, jih delimo na dolensjske in prekmurske Rome ter gorenjske Sinte.

Romi na Dolenjskem

Dolenjski Romi, ki jih druge skupine v Sloveniji imenujejo hrvaški Cigani, naseljujejo kraje v Beli krajini, v Šentjernejju, kočevski okolici, krški dolini in drugih krajih po Dolenjskem: najštevilnejša je skupina v okolici Novega mesta. Poglavitne rodbine so: Hudoroviči, Jurkoviči in Brajdiči.

O začetku naseljevanja teh rodbin so znani le skopi podatki. Najpomembnejši je seveda njihov ohranjeni materni jezik, ki vsebuje nekaj arhaičnih potez. Dosedanje ugotovitve so pokazale, da so se te rodbine verjetno odselile od plemena Gopti, ki so se najbolj razširili na vzhod: pri tej skupini tudi zasledimo starejše jezikovne posebnosti. Nekatere dolensjske romske družine pa so sorodne z Romi v hrvaških obmejnih krajih (Severin, Bosiljevo, Vrbovsko idr.).

Iz hrvaških krajev se je največ družin rodu Hudorovič naselilo v Beli krajini in v Kočevju, vendar nekatere teh so odšle še dalje na zahod in sicer jih zasledimo v

Postojni in v Trstu. Ugotovljeno je, da je nekaj družin Hudorovičev ostalo na tržaškem ozemlju, v severni in srednji Italiji.

Jurkoviči so ostali v šentjernejski okolici in predstavljajo najmanjšo skupino na Dolenjskem. Med njimi se že v prejšnjem stoletju pojavi priimek Hudorovič, Brajdič, Hold (gor. skupina) in Šerkezi (prekm. skupina). Do leta 1900 je vpisanih v matično knjigo zelo malo otrok rodu Jurkovič. Te maloštevilne vpise si razlagamo tako, da so Jurkoviči prišli v dolino Krke v majhnem številu, bili so tudi nomadi, ki so mnogo potovali zunaj teh krajev in niso imeli nikjer pristojnosti.

Najštevilnejši so Brajdiči na Dolenjskem, ki so razseljeni skoraj po vseh krajih doline Krke, največ pa jih živi v bližnji in daljni okolici Novega mesta.

Romi v Prekmurju

Naseljevanje Ciganov na Madžarskem je bistveno povezano tudi s prvim pojavom teh družin v Prekmurju. Pomemben je podatek iz konca 14. stoletja, ki poroča, da so bili Cigani v tistem času znani v komitatu Somogy, to je blizu slovenskega prekmurskega ozemlja. Zgodovinski dogodki v 15. in 16. stoletju v tem delu Evrope so tudi v prekmurskih krajih povzročili razseljevanje tedanjih prebivalcev. Posebno turški vpadi spreminjajo podobo Prekmurja. Ugodna tla za nove naseljence kažejo prav tako neurejene razmere med plemiči in kmeti. V 17. posebno v 18. stoletju, skušajo fevdalni zemljiški gospodje dobiti Cigane za svojo ceneno delovno silo. Pri naseljevanju posameznih ciganskih družin so imeli prednost Cigani kovači.

Iz starih listin izvemo podatke, da je v Prekmurju do konca 19. stoletja že vrsta imen ciganskih družin. Ta so: Turba, Farkas, Horvat, Vajda Alias Nagy, Šarközi, Zarka Kakas, Baranya, Sárkan, Czene. Nekateri priimki teh družin se v kasnejših letih ne pojavijo več najbolj razširjena pa so še danes tale: Baranja, Horvat, Cener, Kokaš, Šarkezi in Olah.

V pregledanih starih virih dobimo podatke, ki pojasnujejo priselitev ciganskih družin z Madžarskega in iz drugih sosednjih krajev. Mogoče je reči, da je bilo največ selitev iz tedanje zalske in železne županije. V teh krajih so prebivale različne skupine madžarskih Ciganov, ki so se ločevale po poklicih. Po jeziku pa sta bili dve veliki skupini: v eni skupini so Cigani govorili materin jezik, v drugi pa madžarski jezik. Prekmurski Romi pripadajo obema skupinama. Največ Romov v Prekmurju, ki so se preselili z Madžarskega, govori materin jezik: izvirajo pa iz karpatske in vlaške skupine. Od karpatskih madžarskih Ciganov so se ločile družine kovačev, priložnostnih delavcev, godbenikov, pletarjev in stalno potujočih.

Romi iz Lendave so se priselili s Hrvaškega in iz obmejnih madžarskih krajev. V prejšnjih bivališčih so pripadali skupinam čergašev, kovačev in svedrarjev, ki so mnogo potovali tudi zaradi dela.

Ob severni meji v Prekmurju so se romske družine priselile zvečine s sosednje Avstrije in sicer že v času Marije Terezije. Pred tem so pripadali nemški skupini Sinto

in gradiščanskim Romom. Začetek naseljevanja Romov na Gradiščanskem je temeljito razčlenil J. Knobloch, ki je na osnovi jezikovne študije ugotovil, da so se prve družine priselile s Hrvaškega.

Sinti na Gorenjskem

Sinti so se pojavili na Gorenjskem kot manjša skupina Rajhardov. V 19. stoletju so bile te družine znane v Kranjski gori, na Jesenicah, v Radovljici, na Brezjah, v Kropi, Kamni gorici, na Koroški Beli, Bledu, v Žirovnici, Zgornji Lipnici in v Sp. Dobravi. Razen nekaterih krajev so danes bivališča teh družin ostala ista. Večinoma so te družine potovale po Gorenjski in Primorski.

O gorenjski skupini Sinto poročajo sodne listine že v 17. stoletju. Kako številni so bili Rajhardi v preteklosti, je danes težko reči, saj so se nenehno premikali: pisani viri pa ne omenjajo statističnih podatkov. V 19. stoletju so bili Rajhardi na Gorenjskem zvečine nomadi. Nekatere družine med njimi, ki so imele stalno bivališče, so se ukvarjale z žebeljarsko ali kovaško obrtjo. Vsi Sinti pa so bili godbeniki, moški in ženske.

Gorenjski Sinti so se odselili od skupine, ki je prebivala v okolici Judenburga, Beljaka in Celovca. Konec 19. stoletja so Sinti na Gorenjskem dobili prvo pristojnost v Kropi, potrdil jo je tedanji župan Luka Hafner.

Poskusi stalne naselitve Romov v Sloveniji

Poskusi naseljevanja Romov na slovenskem ozemlju v preteklosti kažejo nenačrtno urejevanje tega vprašanja, posebno kar zadeva razne odredbe oblasti, ki so še bolj zaostriale odnose med domačini in Romi. Ohranjeni viri od 18. stoletja dalje govorijo o različnih poskusih preprečevanja nomadiziranja teh ljudi, ki zajemajo izredno ostre ukrepe. Taki odloki in okrožnice so tedaj znane tudi na slovenskem ozemlju.

V drugi polovici 18. stoletja so evropske dežele urejevale romsko vprašanje nekoliko strpnjeje in racionalnejše, z izjemo španskih vladarjev. Čeprav je Marija Terezija napravila nekaj poskusov, da bi Cigane naselila in civilizirala, so bile njene odredbe le deloma pozitivne, večje so bile negativne posledice za te ljudi (niso smeli govoriti materinega jezika, odvzemali so jim otroke, odločali o njihovih medsebojnih ženitvah idr.). Jožef II. se je prav tako ukvarjal s ciganskim vprašanjem. Poostril je nekatere odredbe, da bi tako hitreje rešil to problematiko. Prepovedal je Ciganom bivati v gozdu pod šotorom, ni dovolil, da bi imeli poglavarje in vojvode, morali so se zaposliti, bili so strogo kaznovani, če so govorili materin jezik, ali če so jedli meso poginulih živali. Omenjeni ukrepi in še nekateri drugi niso bili uspešni, kakor je bilo predvideno, čeprav so jih še dalje izvajali, tudi v naših krajih.

V 19. stoletju dobimo za Slovenijo že številne viře in omembe, ki govorijo o reševanju ciganskega vprašanja. Podatek iz leta 1879 pravi, da so Cigani na Kranjskem pravi občani z domovinsko pravico tistih občin, koder prebivajo ali jim pripadajo po zakonu iz leta 1863. Nekaj let kasneje so o Ciganih razpravljali poslanci v ljubljanskem deželnem zboru. Leta 1886 je v deželnem zboru o ciganskem problemu govoril dolenjski poslanec Pfeifer, ki je dobro poznal življenske razmere dolenjskih Ciganov. Od leta 1916 dalje so oblasti izdale številne okrožnice in odloke, ki so obravnavali cigansko problematiko.

Po prvi svetovni vojni so se odnosi med Romi in domačini ponovno zaostri. Naseljevanje Romov ni bilo urejeno, mnoge družine so še nenehno potovale in se samo priložnostno preživljale. Splošno so o teh ljudeh veliko pisali le dnevni časniki. V času med obema vojnama so problematiko ciganske populacije reševali spet na podlagi izdanih okrožnic in navodil, ki so zajemala predvsem naseljevanje in zaposlovanje. V prekmurskih časnikih pa je le izšlo več člankov, ki so govorili tudi o vzgoji in izobraževanju ciganske mladine.

Med drugo vojno so okupacijske oblasti zelo preganjale Rome, posebno na Gorenjskem in v Prekmurju. Madžari so prekmurske Rome vpoklicali v vojsko, ker pa so zbežali, so jih začeli preganjati in pošiljati na prisilno delo. Na Gorenjskem so nemške oblasti Sinte najprej zaprle, nato so jih internirale v Srbijo.

Po osvoboditvi so se gorenjski Sinti vrnili iz Srbije. Romi v Prekmurju so dobili ob agrarni reformi nekaj zemlje, nekaj so jih tudi zaposlili. Uspehi so bili skromni, saj je bilo težko toliko ljudi zaposliti, zato so nekateri prekmurski Romi začeli hoditi na sezonska dela v Vojvodino. Leta 1948 so Rome s Prekmurja preselili na državna posestva v Banatu. Ta izselitev ni uspela, saj so se ti ljudje vrnili v Prekmurje že naslednje leto. Gorenjski Sinti so bili izseljeni v Kočevje, toda tudi ti so se vrnili na Gorenjsko. Na Dolenjskem pa so ponovno hoteli preseliti romske družine na Gorjance, vendar načrt ni bil izveden.

Romska naselja in domovi

Življenski prostor naših današnjih Romov na Dolenjskem, Gorenjskem in v Prekmurju je pogojen že v preteklih stoletjih. O tem pričajo stare listine in drugi pisani viri, ki obravnavajo to prebivalstvo tako glede njihove pristojnosti, kakor glede njihovega naseljevanja. Poseben način življenja romskih družin je izoblikoval s časom neprijateljske odnose domačinov do novih priseljencev. Ti odnosi so se že zgodaj nazorno pokazali, ker so se Romi naseljevali ločeno od domačinov. Drugi vidik, ki ga pri njihovih naseljih upoštevamo, je zemljepisni. Ta pa je povezan z ozemljem, na katerem so naseljene številnejše romske skupine.

V vseh treh naših pokrajinah nastajajo velika romska naselja, zaselki, posamezni domovi, vidimo tudi šečasne tabore potujočih družin. Današnja romska naselja se nenehno spreminjajo, nekatera se povečujejo, druga zmanjšujejo, nastajajo tudi nova, skratka življenski prostor naših Romov še ni dokončno oblikovan.

Stanovanjska kultura naših Romov zajema različne oblike bivališč. Šotor poznamo pri dolenski skupini, ki je lahko polkrožni, ali trikotne oblike s pravokotno osnovo. Trikotni šotor s pravokotno osnovo je najbolj razširjen pri dolenski romski skupini in uporabljen, če spreminjajo kraj in se občasno selijo po pokrajini. Vagon je značilno bivališče gorenjskih Sintov. Tako stanovanjsko kulturo so prinesli iz prejšnjih krajev, od koder so se izselili (Avstrija, Nemčija). Cena teh vagonov je bila visoka, zato je pomenilo tako bivališče že pravo premoženje. Vagon gorenjskih Sintov je znotraj in zunaj preprosto izdelan, okraski so samo na oknih in vratih.

Druga oblika stanovanj dolenskih Romov je baraka, ki pomeni skromen in preprost dom, ima pa že stalno mesto. V barakah prebivajo tudi gorenjski Sint, vendar jih niso postavili sami. Oskrbela jim jih je pristojna občina. Hiša je splošno bivališče stalno naseljenih Romov pri nas, vendar kaže različne oblike. Najpreprostejša je pletena enoprostorna hiša, ki jo dobimo v Prekmurju in na Dolenjskem. Tučenca - to je hiša, narejena iz ilovnate zmesi. Tak tip hiše je bil v Prekmurju zelo razširjen v preteklem stoletju. Romi so jih znali delati sami: te hiše so večje in imajo lahko več prostorov, vendar jih danes opuščajo. Cimprana hiša - to je lesena hiša, ometana z ilovnato malto. Ta tip hiše je bil najbolj razširjen med prekmurskimi Romi pred nekaj desetletji. Varianto lesene hiše poznajo tudi dolenski Romi.

Zidana hiša - kaže razvoj stanovanjske kulture pri vseh treh romskih skupinah v Sloveniji. Številne zidane domove vidimo v Prekmurju, kar kaže na dober zaslužek zaposlenih Romov v tujini. Posamezne zidane hiše se pojavljajo tudi pri Romih na Dolenjskem. V sodobnih stanovanjih pa živijo romske družine v mestih ali v večjih krajih.

Poklici in druga gospodarska dejavnost

Kovaška obrt je zelo pomembna pri evropskih Romih, saj ji sledimo že od vsega začetka, odkar so se ti naseljenci pojavili na naši celini. Za zgodovino kovaštva evropskih Romov so vsekakor pomembni zgodnji viri, ki poročajo o indijskih nomadih kovačih v Perziji, na njihovi poti po Mali Aziji in končno po vzhodnoevropskih deželah. Romske kovače zasledimo tudi po vseh balkanskih deželah.

Romi na Dolenjskem, ki izvirajo iz obmejnih hrvaških skupin, pripadajo rodbini kovačev. Iz matičnih zapisov je razvidno, da so bile romske družine kovačev številne v Beli krajini in na Dolenjskem v 19. stoletju in na začetku 20. stoletja. Zadovoljili so vse potrebe tedanjih kmečkih gospodarjev, ki niso bili preveč zahtevni in natančni, razen podkovanja vprežne govedí. Kovaška obrt se deduje v romski družini. Danes so ti kovači maloštevilni, ker se mladi nočejo več ukvarjati s kovaštvom. Ohranile pa so se zanimive šege, ki so v zvezi s to obrtjo. V Prekmurju naseljeni romski kovači niso bili tako številni kakor na Dolenjskem. Bili pa so prvi stalni naseljenci teh rodbin.

Izdelovalci svedrov. - Gre za poklicno skupino Romov svedrarjev, ki pripadajo rodbini Olah v Dolgi vas pri Lendavi.

Brusači - žlajfarji in dežnikarji. - Na Dolenjskem se romski brusači niso naselili. V Željne pri Kočevju se je priselil le brusač Rajhard z Gorenjskega. Največ romskih brusačev je naseljenih v Prekmurju. Današnji Romi v tem delu Slovenije, kolikor se še ukvarjajo s tem delom, so zelo večji. Brusači in dežnikarji so tudi gorenjski Sintii.

Mazači ilovnatih in cimpranih hiš. - Med poklici, ki so jih Romi opravljali na Madžarskem, je omenjeno v poročilih tudi mazanje blatnih sten pri preprostih lesenih hišah. S tem delom so se ukvarjali predvsem tisti Romi, ki niso bili godbeniki. V Prekmurju se je naselilo večje število tovrstnih delavcev.

Drobilci kamenja. - Ročno drobljenje kamenja je delo, ki so se ga dolenjski Romi oprijeli še v prejšnjem stoletju. Gramoz so tolkli tudi kovači, kadar niso kovali. V prvih desetletjih 20. stoletja so ljudje menili, da znajo Romi samo kamenje tolči. Zato so tedanja glavarstva in občine na Dolenjskem iskale predvsem delo Romom v kamnolomih. Dolenjski Romi so pri tolčenju kamenja in pri pripravljanju gramozu resnično dobri delavci. Delo je sicer preprosto, vendar je potrebna neka spretnost s kladivom. To delo znajo delati vsi člani družine.

Pletarji. - Obrtna dejavnost pletarjev je med današnjimi Romi razmeroma mlada. O pletarski obrti pri Romih v Boreciah vemo šele po drugi svetovni vojni, ko se je tega dela oprijelo več romskih vaščanov v tem naselju in v Vanči vasi. Pletarji iz omenjenih naselij so imeli največ dela, ko so pletli posode za podjetje Agromerkur v Murski Soboti pred nekaj desetletji.

Prekupčevalci konj. - V 19. stoletju so se dolenjski Romi močno ukvarjali s prekupčevanjem konj po semnjih. Celo v matičnih knjigah so imeli zapisan ta poklic "Zigeuner Pferdehandler". Trgovina s konji je Romom prinašala precej dobička. Med današnjimi dolenjskimi Romi se je zmanjšalo število konjskih prekupčevalcev in prav tako lastnikov konj.

Izročilo družbene romske skupnosti

Romsko prebivalstvo v Evropi je razvilo večje in manjše skupnosti v posameznih deželah. Manjše skupine Romov, naseljene v Sloveniji, sestavljajo rodbinske in vaške skupnosti. Plemenska izročila o družbeni ureditvi teh rodov so se ohranjala iz roda v rod, vendar pri naših današnjih Romih zasledimo le še nekatera. V prvi polovici 20. stoletja dobimo nekaj podatkov o romskih starešinah, ki so urejevali zadeve svojih ljudi in so bili posredniki pri oblasteh. V današnjih vaških romskih skupnostih povzemajo vodilno mesto možje, ki sodelujejo s krajevno ali občinsko upravo ne samo pri urejevanju splošnih problemov, ampak tudi pri širjenju kulturne zavesti med svojimi ljudmi. Nasploh pa je mogoče reči, da ima žena v romski skupnosti pomembno mesto. Njena opravila zadevajo vso družino, ona je pglavitna oskrbovalka življenskih potrebščin in ohranjevalka rodu in rodbinskih šeg. Pravila, ki jih Romi še danes spoštujejo in se jim podreajo v svojih skupnostih, vsebujejo družbena in moralna načela. Po teh se kaznujejo moralni prestopki družinskih članov, tatvine, ki so bile storjene med Romi, razsojajo družinske in druge prepire.

Izročilo družinskih ceremonialov in verovanj

Današnja romska družina se v nekaterih pogledih razločuje od sestave nekdanje nomadske tovrstne skupnosti. V današnjih dneh se bolj in bolj uveljavlja tako imenovana nuklearna ali mala družina, v kateri so tudi številni člani, vendar so to otroci. Spoštovanje, ki ga gojijo družinski člani do matere, izvira iz izročila, da je romska žena ustvarjalka in ohranjevalka velike družine.

Praznovanje raznih življenjskih dogodkov v romskih družinah, ki ga ohranjajo iz roda v rod je še zelo živo, kljub nekaterim spremembam, ki jih danes opazimo. Verovanja in šege med nosečnostjo vsebujejo varovalna dejanja pred zlimi silami in razne prepovedi.

Romska družina da otroku ime takoj po rojstvu; h krstu ga nesejo šele čez nekaj mesecev ali še pozneje. Otrok dobi na matičnem uradu in pri krstu isto ime, doma pa drugo. Prekmurski Romi malokdaj kličejo otroke s krstnim imenom. Domače ime je pomembnejše in je dano ob rojstvu.

Priprava na zakonsko življenje mladih romskih ljudi se začne v pubertetni dobi, ko mladina odrašča in spoznava življenje odraslega človeka. Zakon je pri vseh Romih monogamen. Poročni obred je le končno dejanje, ki potrdi življenjsko zvezo dveh ljudi. Izročilo starega ženitovanjskega obreda je ohranjeno pri vseh treh naših romskih skupinah, vendar nekatere opuščajo to rodovno šego, ker menijo, da je najpomembnejše, kako se dogovori mladi mar. Zaposleni Romi se poročajo tudi na matičnem uradu, tako ima družina pravico do otroških dodatkov in do zdravniške oskrbe po socialnem zavarovanju.

Romi razlagajo smrt kot naravni pojav, obenem pa vedo mnogo povedati, kako lahko mrtvi škodujejo živim. Verovanja, ki so bistveno povezana s smrtjo rodbinskega člana, se zelo razširjena med vsemi Romi. Najbolj razširjeno verovanje med Romi je, da lahko postane umrli volkodlak, vampir, mračnjak. Romsko pojmovanje in razlaganje posmrtnega življenja kaže mešanico predstav, ki jih vsebuje animizem in krščanska vera.

Otroške igre. - Romski otroci odraščajo v družini brezskrbno in veselo. Igrajo se in skačejo okoli bivališč in naselij. Igre romskih otrok so preproste in tudi nagajive. Prav tako so lahko preprosti predmeti zanimive igrače. Dejstvo je, da ti otroci poznajo raznovrstne igre in imajo za nje tudi imena v svojem jeziku. Nekatere igre so starejšega izvora, spominjajo se jih le še starejši ljudje, druge so novejšje in jih poznajo kmečki in drugi otroci. Tretja vrsta otroških iger romskih otrok so tiste, ki se jih naučijo v otroškem vrtcu in v šoli.

Legende, verovanja, vraževerje

Izmišljene legende, ki govorijo o dozdevni prvotni domovini Romov, so razširjene tudi pri naših romskih družinah. Nekatere teh so sicer na pol pozabljene, vendar, kar je najpomembnejše, ohranil se je osrednji motiv zgodbe. Vse te pripovedi so osnovane na svetopisemskih sporočilih, v njih je namreč osrednja oseba Jezus in

njegovi starši. Tovrstne zgodbe, ki so se ohranile v celoti ali le deloma, so bile zapisane pri naših Romih pred približno dvajsetimi leti.

Splošno so Romi brezbržni do vsake vere. Po zgodovinskih in arhivskih podatkih pripadajo v Evropi Romi islamski, katoliški in pravoslavni veri. Romi v Sloveniji so formalno katoliške vere. Matične knjige iz preteklih stoletij kažejo, da Romi dajo dosledno krstiti svoje otroke. Motivi krsta pa so precej različni. Poroke v cerkvi so bile redkejše, ker so se raje poročali po svoji šegi, ker je bila po pojmovanju Romov le ta veljavna. Nasprotno pa so bile vedno pogrebne svečanosti opravljene s katoliškim duhovnikom. Še danes pravijo, da morajo umrlega cerkveno pokopati, ker bo potem v miru počival. Romi se drugih verskih obredov ne udeležujejo. Radi imajo žegnanje in verske svečanosti v božjepotnih cerkvah, vendar ne zaradi pobožnosti, ampak zaradi prireditev in gostij, ki so ob takih priložnostih pripravljene.

Verovanja, ki so povezana tudi z nekaterimi verskimi prazniki (božič, velika noč, mala maša, dan mrtvih) in druga, obravnavajo varovalna in škodljiva dejanja.

Čaranje v ljubezenskih zadevah je bilo razširjeno pri prekmurskih Romih in pri gorenjskih Sintih. Dolenjske Rominje so opravljale tista čaranja, ki so jim prinesla dobro plačilo, vendar tega ne delajo več. Na Gorenjskem pa se posamezne Sintice še ukvarjajo s tem opravilom.

Pesmi, zapiski o romskih godbenikih, pravljice

Pesmi romskega ljudstva, izvirne ali privzete iz tujih kulturnih dediščin, so navzoče na vseh selitvenih poteh iz matične domovine. Tako razvijajo Romi v Evropi značilne oblike pesmi, ki jih pojejo in spremljajo na glasbila. Način življenja evropskih narodov v srednjem veku je mnogo pripomogel, da so Romi razvili svojo pesniško sposobnost in glasbeno dejavnost v vseh tistih deželah, koder so se naselili v velikih skupinah. To so pesmi in melodije, ki razveseljujejo druge ljudi. Privzemajo tudi evropske ljudske pesmi in melodije, ki jih preoblikujejo. Tako so prav pesmi, glasba in čarovna opravila pomagala Romom v srednjeveški Evropi pri pridobivanju sredstev.

Romske pesmi pa, ki jih ti ljudje ustvarjajo v lastno zadovoljstvo in razvedrilo, niso odvisne od časa ali kraja, ampak odkrivajo nemirno naravo in lirično občutje romskega človeka. Take pesmi so bile zbrane tudi pri Romih v Sloveniji, v katerih se zrcali romantična in preprosta pesniška duša romskega človeka. Preptoste kitice izražajo globoko notranje razpoloženje, napevi pa so bolj recitiranje kakor petje. Osrednji motiv je ljubezensko čustvo. Stihi so oblikovani svobodno, kitice so pogosto nerodno razčlenjene. V teh pesmih so pomembni še drugi motivi, na primer strah pred samoto, pusta in surova vsakdanjost življenja ali obtožba nad nepravilnostjo sveta zunaj doma.

V Evropi so romski godbeniki postali slavni že v 15. stoletju. Posamezniki so zasloveli z igranjem na violino. Na tem glasbilu so razvili poseben način igranja, ki je značilen tudi za današnje romske godbeniške skupine. Na jugoslovanskem ozemlju so se Romi godbeniki uveljavili posebno v južnih krajih naše dežele. V

Sloveniji je teh godbenikov malo, zvečine igrajo v zabavnih orkestrih. Romska vaška godba, imenovana banda, se je razvila samo v Prekmurju. Arhivske listine, posebno matični viri, vsebujejo poleg drugih podatkov tudi omembe Romov godbenikov, ki so se naselili na Gorenjskem in v Prekmurju. Matični zapisi na Gorenjskem so zelo zanimivi, ker ne omenjajo samo romskih godbenikov, ampak tudi godbenice, ki so bile zelo znane v 19. stoletju in še na začetku 20. stoletja. Violina je bila njihovo poglavitno glasbilo. Po drugi svetovni vojni se je število Sintov na Gorenjskem zelo zmanjšalo, zato je bilo tudi godbenikov manj. Današnji rod Rajhardov sicer kaže veliko zanimanje za glasbo, vendar se ne preživlja z igranjem na glasbila kakor v preteklosti.

V Prekmurju romski godbeniki redko nastopajo posamezno, najpogosteje igrajo v manjših godbeniških bandah, ki so nastale po zgledu madžarskih. Pravi romski orkester ima še danes tale glasbila: dve violini, čelo, bas, violo in cimbele. Romski glasbeniki, ki so bili tudi kovači, so zvečine igrali priložnostno, na primer na svatbah, podoknice ob rojstvih in godovih, na sejnih in proščjenjih, ob novem letu in ob nedeljah po gostilnah. Poklicni prekmurski romski godbeniki igrajo po kavarnah in barih, v letoviških krajih, v zdraviliških in drugod.

Na Dolenjskem se romski godbeniki niso naselili. Tudi v arhivskih listinah iz 19. stoletja ni bilo zaslediti tovrstnih omemb. Ustna pričevanja jih le površno omenjajo, in še to samo posamezne godbenike, ki so menda igrali na svatbah.

Odnos današnje romske mladine do glasbe je drugačen, kakor je bil v preteklosti. Romska mladina ima danes mnogo priložnosti, da razvija svoje glasbene sposobnosti. Nekateri med njimi, posebno v Prekmurju, obiskujejo glasbeno šolo, ki jih poklicno izobražuje. Splošno se romska mladina zanima za zabavno glasbo. Med glasbili sta posebno priljubljena kitarā in harmonika. V zadnjem času se mladi Romi uveljavljajo tudi kot pevci zabavne glasbe.

Pravljive. - Pravljičica se imenuje v romskem jeziku paramis, paramiča. Romski pravljicar pripoveduje živo in nazorno, kakor bi se dogodka spominjal iz lastnega življenja. Glasbe, pesmi in pravljic se ti ljudje nikoli ne naveličajo poslušati. Nekateri dogodki v teh pripovedih so tako nenavadni, da izražajo le bujno domišljijo. Pravljico, ki so jo nekoč slišali nekje, znajo spremeniti tako, da postane s časom del njihovega izročila. Ko so Romi še potovali, so pripovedovali pravljice in druge zgodbe zvečine zvečer ob skupnem ognju, posebno pozimi in ob čuvanju mrliča.

Pri Romih v Sloveniji je bilo zbranih in zapisanih nekaj pravljic. Prav ob tem delu pa se je pokazalo, da je mogoče dobiti še precej tega pripovednega izročila. Če želimo spoznati celovitejšo podobo kulturne dediščine naših Romov, ne smemo prevzeti pravljčnih pripovedi, ki odkrivajo bogato domišljijo teh ljudi in njihovo pravo naravo. Potrebno pa je pripomniti, da tovrstno pripovedno izročilo pri današnjih Romih odmira, ker se njihovo vsakdanje življenje spreminja.

Jezikovna in etnična dediščina

Romi, indijski nomadi, razseljeni po Evropi, so postopno razvijali in oblikovali narečja v posameznih deželah. V Grčiji so bile romske skupine še jezikovno enotne,

večje spremembe so se pokazale na njihovih potovanjih po Balkanskem polotoku. Ugotovljeno je, da je romski jezik sprejemal tuje besede v lastni besedni zaklad na vseh potovanjih in v vseh časih. Izvirni romski jezik se ni razvijal v Evropi, nastala pa so številna romska narečja, ki sta jih raziskala Poti in Miklošič v 19. stoletju, kot je bilo že omenjeno.

Jugoslovanska romska narečja so nastala ob naseljevanju teh ljudi na tem ozemlju, potem pa so se postopno razvijala. Dosedanje ugotovitve v etničnem in jezikovnem pogledu Romov v Sloveniji imajo namen le splošno orisati poglobljene jezikovne značilnosti.

V Sloveniji delimo Rome na tri jezikovne skupine, ki imajo prav toliko narečij. Kakor že vemo, izvirajo iz različnih evropskih dežel, zato so njihova narečja različna. Dolenjska skupina je prinesela v naše kraje narečje hrvaških Romov, gorenjska narečje avstrijskih Sintov in prekmurska narečje madžarskih Romov.

V narečju dolenskih Romov zasledimo ohranjene jezikovne prvine iz matične domovine, ki so ugotovljene tudi pri takoimenovani turški romski skupini na jugu države. Uhlik trdi, da moramo slovenske in hrvaške Rome uvrstiti v to starejšo jezikovno skupino. Materin jezik dolenskih Romov se je ohranil pri vseh treh rodbinah, vendar so nekatere besede pozabili, sprejeli pa so izposojenke iz slovenskega jezika. Tudi šteti znajo v svojem jeziku samo do štiri.

Materin jezik prekmurskih Romov kaže splošne značilnosti madžarskega romskega narečja. Nastale posebnosti v njem pa izvirajo iz slovenskega jezika teh krajev, kar je dalo predlog za prekmursko romsko narečje, ki ni enotno. Na primer romske družine v Lendavi kažejo večjo sorodnost s hrvaško skupino, družine iz severnih obmejnih krajev pa z gradiščansko in nemško skupino. Družine na Hodošu in v Dobrovniku so materinščino pozabile in govorijo madžarski jezik.

Gorenjski Sinti pripadajo nemški sinto jezikovni skupini, v njihovem narečju zasledimo le maloštevilne slovenske besede.

Romi v Sloveniji nimajo posebnih etničnih imen, ki bi izvirala iz Indije. Kakor povsod v Evropi, je tudi v Sloveniji najbolj razširjeno ime Cigan, ki so ga dala evropska ljudstva. Prekmurski in dolenski Cigani označujejo pripadnika svojega rodu z imenom Rom, kar pomeni človek, mož: Romni je ženska, žena, ljudje so Roma. Gorenjski so Sinti, moški je Sinto, ženska Sintica. Druga imena med romskimi družinami v Sloveniji so nastala glede na krajevno naselitev, na opravila in na način življenja.

Spremembe v današnjem življenju Romov v Sloveniji

Večje spremembe v vsakdanjem življenju Romov v Sloveniji so se začele pojavljati po drugi svetovni vojni. Posebno vprašanje so fizični odnosi s partnerji

zunaj romske skupnosti in sprejemanje raznih kulturnih oblik, značilnih za sodobni čas in slovenski prostor. Mešani zakoni niso številni med Romi. Tuji priimki v romskih družinah se pojavljajo tudi s prepisovanjem, posebno pri manjših.

Kar zadeva način preživljanja naših Romov, so razvrščeni takole:

- 1.) Polnomadske družine, ki ne živijo stalno na enem kraju, so še na Dolenjskem, Gorenjskem in tudi v Prekmurju.
- 2.) Družine v romskih naseljih, ki so odvisne samo od socialne podpore.
- 3.) Vaški romski naseljenci, ki se v manjši meri ukvarjajo z obdelovanjem lastne ali najete zemlje.
- 4.) Kvalificirani in navadni delavci, ki so zaposleni v delovnih organizacijah.
- 5.) Posamezniki - izobraženci raznih poklicev, zaposleni v večjih krajih in v mestih.

V zadnjih desetletjih je opaziti tudi, da so Romi starejše poklice opustili (kovaštvo, pripravljanje gramoza, brušenje rezil idr.).

Zaposleni Romi delajo razna dela, vendar so v glavnem fizična, kar odpira vprašanje izobraževanja teh ljudi, posebno odpravljanja njihove nepismenosti. Nazorno pomanjkljivost družbe kažejo obdelani statistični viri iz leta 1971, ki vsebujejo pomembne podatke o nepismenosti romskih ljudi v Sloveniji. Ugotovljeni podatki o njihovi osnovni izobrazbi so pokazali, da so nepismene skoraj vse odrasle ženske. Tako vidimo, da je izobraževanje romske populacije prednostni program, ki ga je potrebno uresničiti. V to sodi temeljit načrt izobraževanja odraslih romskih ljudi, ki bodo pri tem delu sami aktivno sodelovali. Nekatere evropske dežele so na tem področju zelo uspešne. Uspelo jim je, da so izobrazili učitelje romskega rodu, predvsem pa to, da je romski človek postal subjekt. Zato je tudi pri nas potrebno, da romski govorni jezik postane pisani jezik (čitanke, slovnice, slovarji), to so knjige, ki jih bodo pisali učitelji romskega rodu s sodelovanjem mentorjev. Zato bi bilo potrebno začeti z romskimi hospitanti in študenti na pedagoški šoli in jih ob študiju usposabljeni za pisanje knjig v njihovem materinem jeziku. Mnogo bi pripomogli prirejeni kulturni večeri v posameznih krajih z romsko populacijo, na katerih bi sodelovali samo Romi. Še načrtneje bi morali vzgajati romske študente glasbe, da bi se intenzivneje poglobljali v svojo izvorno glasbo in pesmi ter si jih prizadevali oživiti.

Izobraževanje romskih učiteljev, pouk v materinščini in v romskem kulturnem okolju, je pomemben korak, ki lahko mnogo pripomore, da Romi spoznajo svojo pravo kulturno identiteto. Pouk mora biti tako prirejen, da upošteva tudi njihovo kulturno dediščino. V nekaterih krajih bi mogoče organizirali občasno potujočo šolo. Taka šola bi bila zelo primerna, predvsem za izobraževanje odraslih in bi lahko uspešno delovala med romsko populacijo.

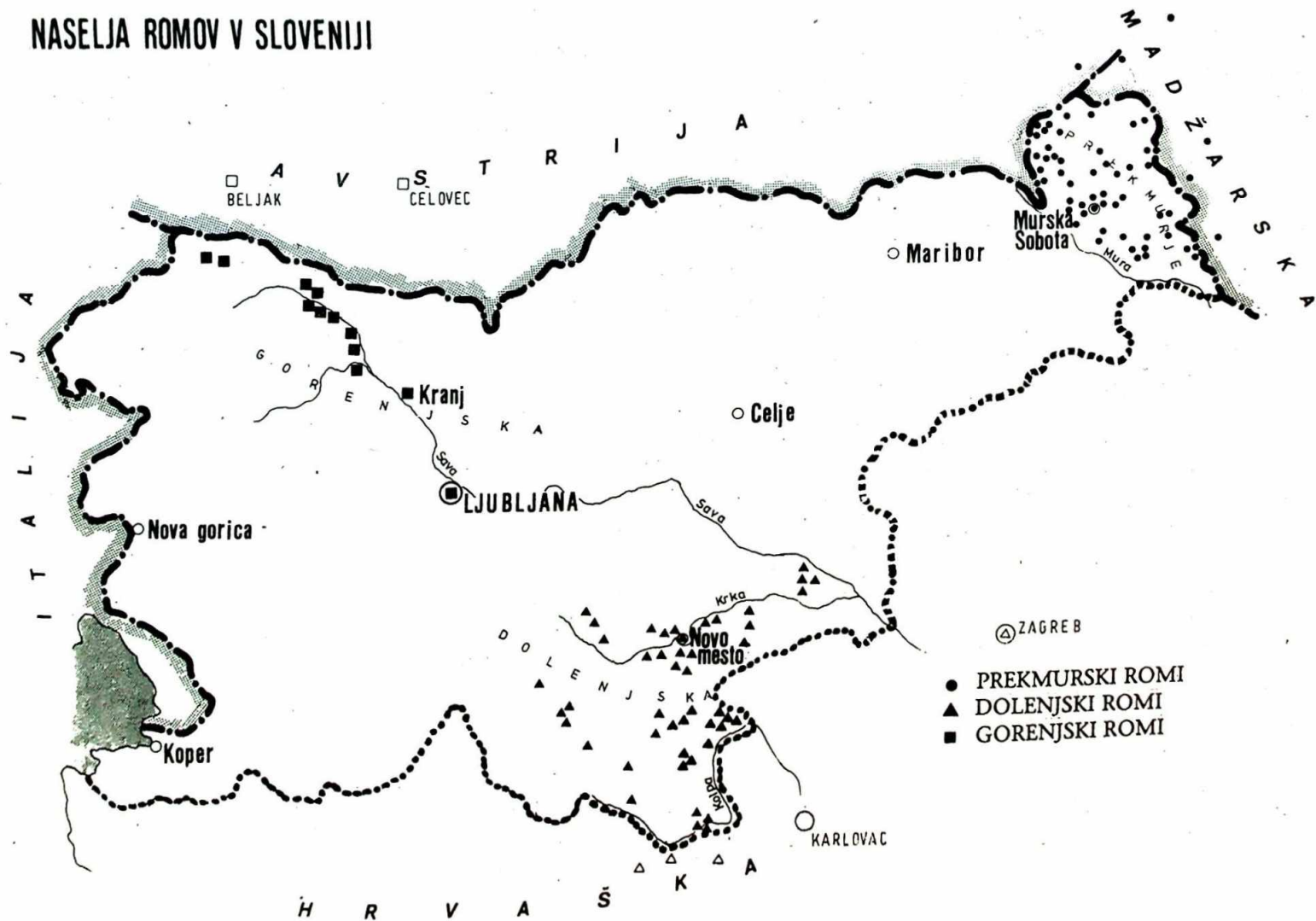
Kar zadeva opredelitev romske populacije in sestav v skupnosti slovenskega naroda je nujno uravnati tako, da dobijo rodbine Romov in Sintov v Sloveniji, kot

etnična manjšina, pravi položaj v novi slovenski ustavi. Na koncu se zdi, da bi bilo potrebno dodati misel o aktivnem sodelovanju Romov pri tem delu, saj zadeva njihovo bodoče življenje v vseh pogledih, tudi njihovo poimenovanje.

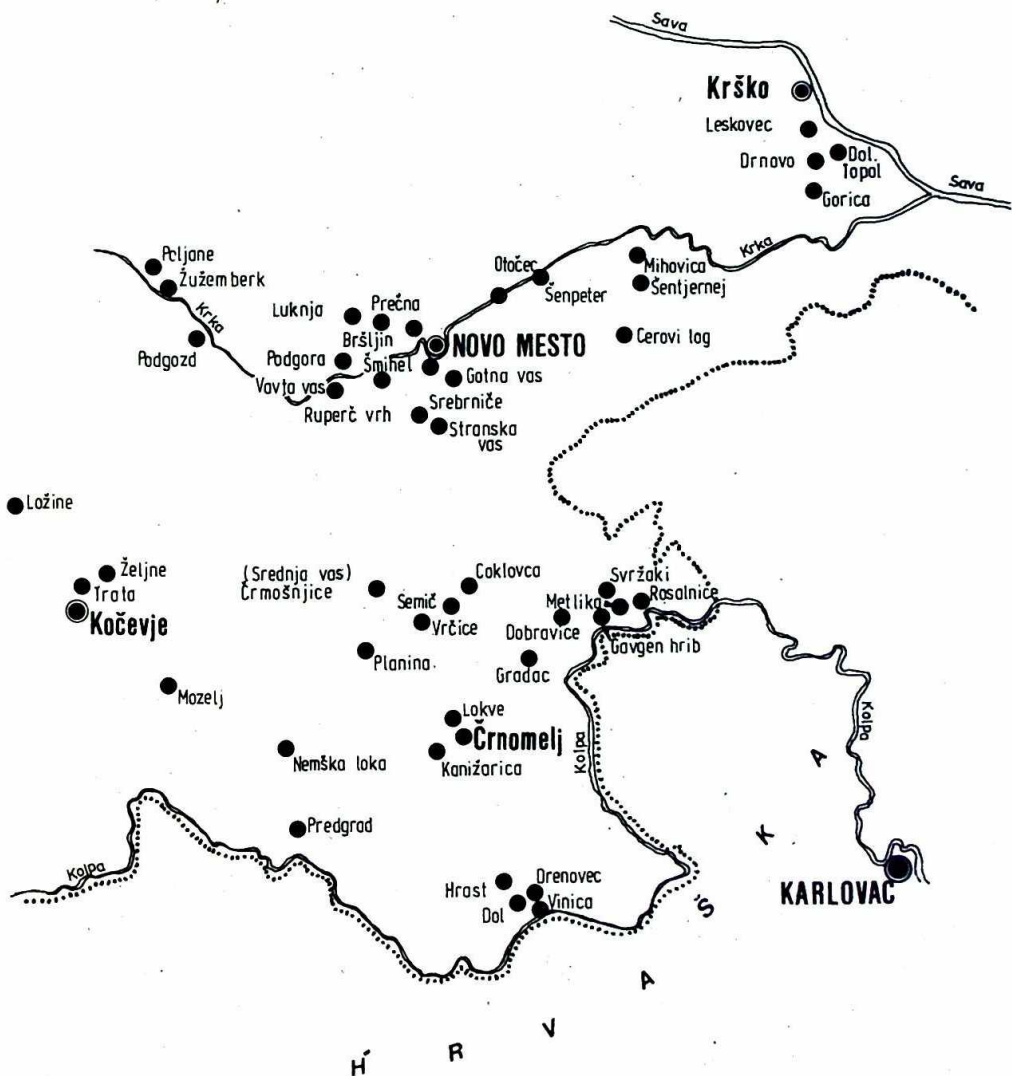
Opombe

1. Elementi indijske kulture pri Ciganih v Sloveniji. Kolokvij o kulturnim dotirima jugoslovanskih naroda s Indijom JAZU, Zagreb, 1968
2. The Development and The Problems Concerning Homes of Gypsies in Slovenia. - VIII. th - ICAES Tokyo, 1986.
3. Obrt in drugi viri za prežvljanje pri Ciganih v Sloveniji SE.Ljubljana, 1970
4. Problemi razvoja ciganske skupine na Dolenjskem in način prilagajanja civilizaciji. - Etnol. Pregled, Ljubljana, 1974
5. Kratak pregled dosedanjih preučevanj Romov v Jugoslaviji Orientalistika, Ljubljana, 1977
6. Adaptability to Civilization Gypsies in Slovenia. X th ICAES, B. Singh, J.S. Bhandari: The Tribal World ... New Delhi, 1980
7. Dolenjski Romi v zbranem delu J. Trdina. Glasnik SED, Ljubljana, 1980
8. Huzar - prekmurska romska pravljica. SE, XXIX l., Ljubljana, 1978
9. Statistični popisi o pismenosti romskih žensk v Sloveniji in preučevanje sprememb v njihovem življenju. SE, XXX l., Ljubljana 1979
10. Priče i pripovetke kod Roma u Sloveniji referat in objava Zbornik - Sarajevo 1989
11. Uhlik, R.: Iz ciganske onomastike. Plemenska imena i narečja Cigana. - GZM - sv. 10, Sarajevo, 1955
12. Petrović, Dj.: Cigani u srednjevekovnom Dubrovniku. ZFF, knj., VIII., Beograd, 1976
13. Petrović, Dj.: Društveni položaj Cigana u nekim jugoslovanskim zemljama. Jug., ist. čas. Br. 1 - 2, 1976
14. Knobloch, J.: Romani Texte aus dem Burgenland. GF, H. 24, Eisenstadt, 1953

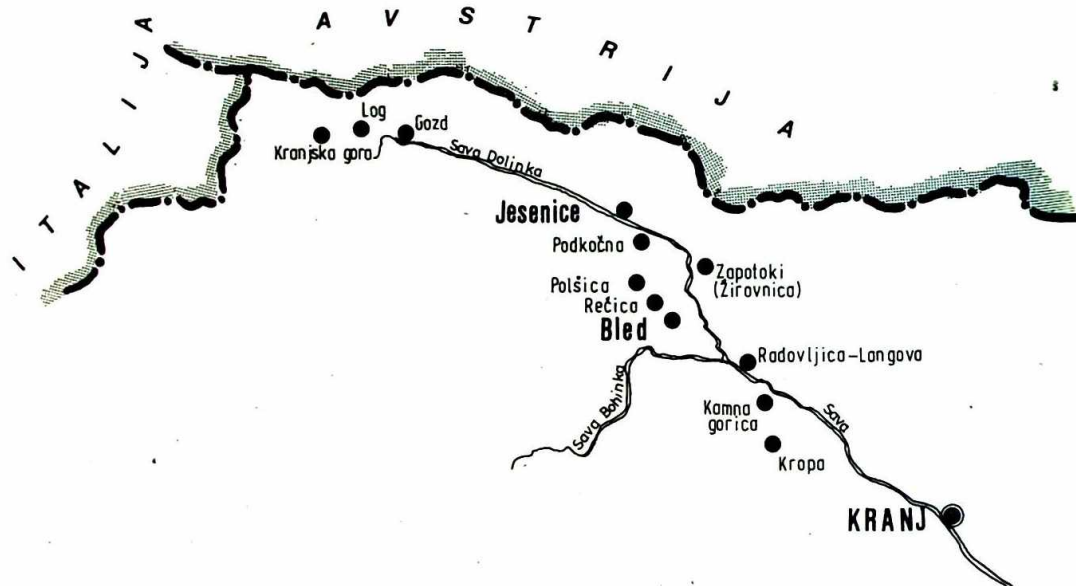
NASELJA ROMOV V SLOVENIJI

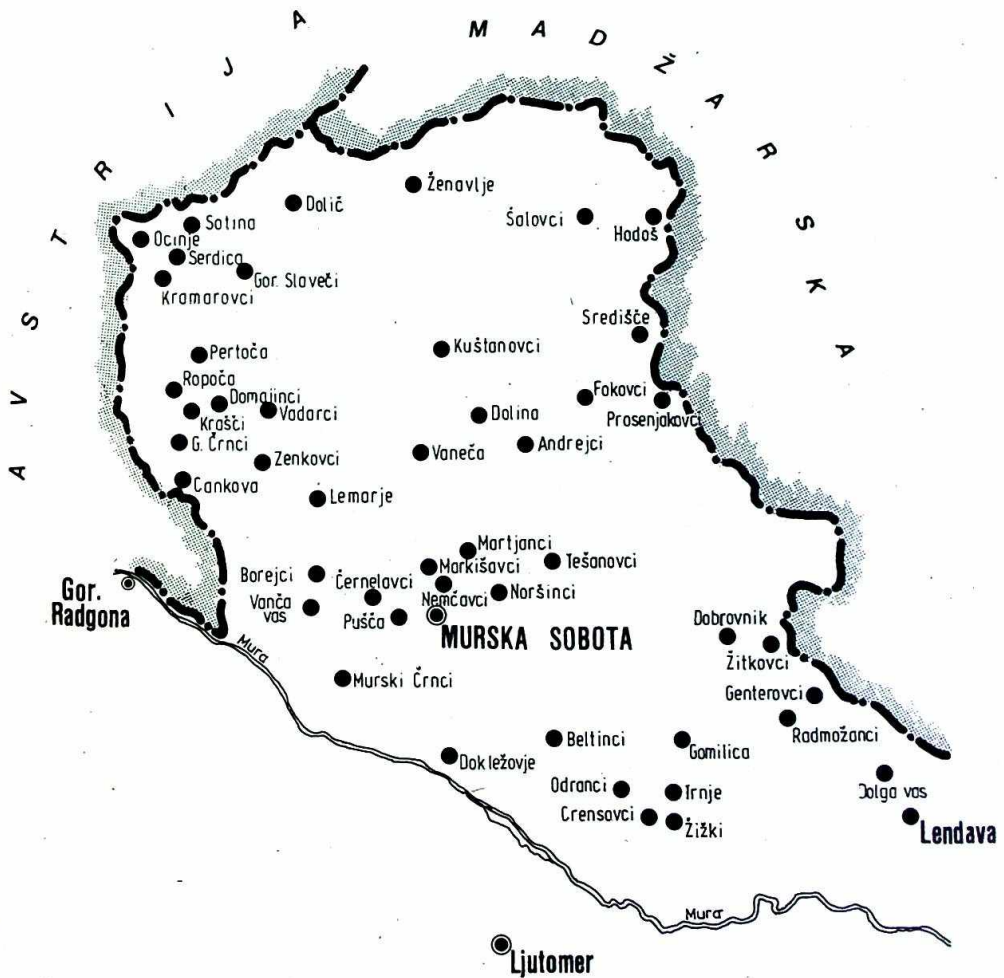
NASELJA ROMOV V SLOVENIJI DOLENJSKA

NASELJA ROMOV V SLOVENIJI GORENJSKA

NASELJA ROMOV V SLOVENIJI PREKMURJE

ETNOLOŠKE RAZISKAVE ROMSKE POPULACIJE V SLOVENIJI (Povzetek)

Prispevek obravnava izsledke kompleksne etnološke obdelave treh, v Sloveniji naseljenih, romskih skupnosti. Romske skupine v Sloveniji so, glede na druge jugoslovanske in evropske dežele, maloštevilne. Ločimo tri pomembne skupine, od katerih govori vsaka svoje narečje. Po krajih, kjer so se te rodbine naselile, jih delimo na dolenjske in prekmurske Rome ter gorenjske Sinte.

-Dolenjski Romi, ki jih druge skupine v Sloveniji imenujejo hrvaški Cigani, naseljujejo kraje v Beli krajini, v Šentjerneju, kočevski okolici, krški dolini in drugih krajih na Dolenjskem; najštevilčnejša je skupina v okolici Novega mesta.

Iz zgodovinskih virov izhaja, da se je največ romskih družin preselilo v Prekmurje z Madžarske in drugih sosednjih krajev. Največ Romov v Prekmurju, ki so se priselili z Madžarske, govori materin jezik, izvirajo pa iz karpatske in vlaške skupine. Romi iz Lendave so se priselili s Hrvaške in iz obmejnih madžarskih krajev.

Na Gorenjskem so se pojavili Sinti kot manjša skupina Rajhardov. V 19. stoletju so bile te družine znane v Kranjski gori, na Jesenicah, v Radovljici, na Brežjah, v Kropi in Kamni gorici, na Koroški Beli, Bledu, v Žirovnici, Zgornji Lipnici in Spodnji

Dobravi. Bivališča teh družin so, razen v nekaterih krajih, do danes ostala ista.

V tekstu avtorica obravnava romska naselja in domove, poklice in druge gospodarske dejavnosti, izročilo družbene romske skupnosti, izročilo družinskih ceremonialov in verovanj, legende, vraževerje, pesmi, zapiske o romskih godbenikih, pravljice, ter jezikovno in etnično dediščino Romov.

ETHNOLOGICAL RESEARCH OF THE ROMA (GYPSIES) IN SLOVENIA (Summary)

The paper deals with results of a complex ethnological research of the three Romany communities settled in Slovenia. The Romany groups in Slovenia are not numerous, compared to other Yugoslav and European countries. There are three major groups, each using its own dialect. According to the location of their settlement, the Slovene Roma (Gypsies) are further divided into the Roma (Gypsies) of Dolenjska, Prekmurje and the Sinti of Gorenjska.

The Roma (Gypsies) of Dolenjska, called Croatian Gypsies by other groups in Slovenia, are settled in Bela krajina, Šentjernej, the surroundings of Kočevje and Krško, etc. The most numerous group is settled in the outskirts of Novo mesto.

According to historical records, the majority of the Romany families migrated to Prekmurje from Hungary and neighbouring places. Most of the Roma (Gypsies), that have moved to Prekmurje from Hungary, speak their native language; they originate from the Carpathian and Vlach group. The Roma (Gypsies) in Lendava originate from Croatia and from Hungarian villages of the borderland.

The Sinti of Gorenjska belong to the Rajhard family, mainly. In the 19th century, the Rajhards were known in Kranjska gora, Jesenice, Radovljica, Brežje, Kropa, Kamna gorica, Koroška Bela, Bled, Žirovnica, Žgornja Lipnica and Spodnja Dobrava. With a few exceptions, their dwelling-places remained the same, until this day.

The author presents the Romany settlements and homes, their professions and other economic activities, their traditional ceremonies and religious practices, legends, sorcery, songs, notes on Gypsy musicians, fairy-tales, in short, everything that is related to the linguistic and ethnic heritage of the Roma (Gypsies).